

Prispevek na strokovnem posvetu
»NASILJE NAD ŽENSKAMI V ČASU GOSPODARSKE KRIZE – RAJE
TEPENA ALI REVNA?!«

Organizator: Društvo za nenasilno komunikacijo

Ljubljana, 8.12.2011

ŽRTVE NASILJA VČERAJ IN DANES – ALI PROGRAMI, KI JIH PONUJAMO, ŠE USTREZAJO ŽRTVAM NASILJA

Tanja Hrovat Svetičič, Društvo za nenasilno komunikacijo

Tako kot se je spreminjala družbena klima in posledično zakonodaja na področju nasilja v družini, so se tekom let spreminjale tudi potrebe in pričakovanja žensk, žrtev nasilja. Nasilje postaja prepoznaven družbeni in strokovni problem ter postaja prepoznavno tudi pri tistih žrtvah nasilja, ki so bile zaradi svojih družbeno nesprejemljivih oblik vedenja v preteklosti diskriminirane in niso bile prepoznane kot žrtve nasilja.

Varna hiša ni čudežna hiška, v kateri živijo ženske, srečne in vesele, ker so se lahko umaknile od doma. Varna hiša je prostor, kjer prebivajo ženske, ki jim je bila kratena osnovna človekova pravica do varnosti in svobode. Je program, usmerjen v zagotavljanje varnosti življenja žensk in otrok, ki jim država z drugimi oblikami pomoči tega ne zmore zagotoviti. Program, ki nudi ženski pomoč in podporo, da se sama odloči kako in na kakšen način bo živela.

Laična in strokovna javnost imajo pogosto napačne predstave o tem, kako je življenje v varnih hišah srečno in harmonično; če pride do težav znotraj hiše pa so te posledica nevhvaležnih žensk, ki se tja zatečejo zato, da pridejo do stanovanja, službe, prostega mesta v vrtcu za svojega otroka, ... Imajo tudi jasno izražena pričakovanja do žrtev nasilja: da bodo izbirale prave odločitve, izražale prava mnenja, bile hvaležne za ponujeno pomoč, se letom primerno obnašale, bile primerno oblečene, ne bodo kadile,... Pomembno je, da država omogoča razvijanje takih programov pomoči žrtvam nasilja, ki žrtvam zagotavlja varnost in možnost za samostojno odločanje o svojem življenju, ne glede na to, kako jasne so v zavedanju svojih pravic in ne glede na to, kakšen življenjski slog so si izbrale. Da programi

niso rezervirani samo za »pridne« žrtve nasilja, ampak omogočajo zagotavljanje pravice do varnosti tudi tistim žrtvam nasilja, ki ne ustrezajo splošnim pričakovanjem ljudi. Strokovno delo ne more in ne sme biti usmerjeno v spreminjanje žrtev nasilja, ampak v ustvarjanje možnosti za njim lastno življenjsko izbiro. Osnovni namen varne hiše je zagotoviti varnost žrtvi nasilja. Varnost je njihova človekova pravica, ki jim je bila z nasiljem odvzeta, skupaj z močjo, spoštovanjem, svobodo izbire.

Varna hiša kot ena od oblik pomoči žrtvam nasilja je s svojimi, zaradi varnosti in sobivanja, omejujočimi pravili, primerna za manjši del žrtev nasilja. Za tiste žrtve, ki so dobro socializirane, pripravljene na prilagajanje, omejitve, nadzor nad njihovim življenjem, ... in hkrati pripravljene na aktivno udeležbo pri spreminjanju svoje situacije.

Opažamo, da se povečuje delež žrtev nasilja, ki jim bivanje v varni hiši kljub ogrožajoči situaciji predstavlja preveliko omejitev in se za umik ne odločijo. Predvsem izpostavljajo strah pred sobivanjem z drugimi žrtvami nasilja, omejitve, vezane na tajnost lokacije (predvsem prepoved obiskov v povezavi z možnostjo reševanje varstva mlajših otrok in težave pri usklajevanju odhodov in prihodov). Prav tako opažamo, da so zaradi netočnih informacij, ki so jih pridobile iz medijev, od različnih strokovnih služb ali socialne mreže prestrašene, saj ne vejo kaj lahko pričakujejo. Ena od žensk je bila npr. prepričana, da jim v varni hiši poberemo telefon in denar, druga je mislila, da jo bomo ostrigli in prebarvali. Nekaterne ne želijo povedati, da so se morale umakniti v varno hišo, ker so prepričane, da bodo ljudje mislili, da izkoriščajo sistem, spet druge preverjajo, če je njihova ogroženost res dovolj huda, da si zaslužijo mesto v varni hiši.

Po drugi strani zaznavamo povečano število dveh skupin žrtev nasilja, ki se umaknejo v varno hišo: žrtve nasilja, ki imajo izredno kompleksno življenjsko situacijo in je nasilje samo ena od najizrazitejših težav ter žrtve nasilja, ki potrebujejo varen prostor, vendar niso zmožne ustreznih prilagoditev, ki jih sobivanje in aktivno reševanje njihove situacije zahteva. Ko govorim o kompleksni življenjski situaciji, imam v mislih razpršenost težav na različnih življenjskih področjih: vzgojna nemoč, težave pri vzpostavljanju in ohranjanju varnih odnosov, težave pri spreminjanju vzorcev reševanja svoje situacije, težave v duševnem zdravju, huda izguba samozaupanja, neurejen status državljanstva, finančna in stanovanjska negotovost, ... Kompleksnost njihove situacije se pogosto kaže tudi kot nezmožnost prilagoditvi bivanja v varni hiši in zahteva iskanje novih oblik in načinov strokovnega dela. Strokovno delo z njimi je intenzivnejše, kompleksnejše in hkrati veliko bolj podvrženo strokovnim dilemam. Pogosto zahteva iskanje in uporabo vedno novih pristopov, ki morajo biti usklajeni med pričakovanji in zahtevami (do) žrtve nasilja, njihovo realno zmožnostjo in pričakovanimi izidi strokovnega dela. Hkrati se pojavlja dilema, kako omejitve, ki so nujne za zagotovitev enakih pravic vseh uporabnic programa, postavljati žrtvam nasilja, če vemo, da je osnovna komponenta nasilja ravno omejevanje njihovih osebnih pravic in svoboščin.

V zadnjem letu se je izrazito spremenila tudi starostna struktura žrtev nasilja, ki se umaknejo v varno hišo DNK: več kot 90% uporabnic je mlajših od 30 let ali starejših od 50 let. Starostna

struktura lahko nakazuje, da se zaradi boljše ozaveščenosti in ponujenih oblik pomoči za umik iz nasilnega odnosa ženske prej odločijo. Po drugi strani se za umik odločajo tudi ženske, ki imajo že odrasle otroke in so v nasilnem odnosu vztrajale več let.

Višja starost uporabnic hkrati pomeni tudi povečano stopnjo zdravstvenih stanj, ki zahtevajo ustrezno oskrbo in vključitev zunanjih zdravstvenih delavk in delavcev, kar z vidika tajnosti lokacije predstavlja težavo. Glede na večanje življenjske dobe celotne populacije je pričakovati, da se bo starost uporabnic v varnih hišah še poviševala.

Spreminjajoče potrebe žrtev nasilja predstavljajo nove strokovne izzive pri delu in nujno prilagajanje in nadgrajevanje programov v praksi. Obstoječe oblike pomoči je potrebno nadgrajevati z individualiziranimi in specifičnim potrebam uporabnic prilagojenimi oblikami pomoči. Nadgradnja programov mora biti usmerjena v ustvarjanje možnosti za zagotavljanje varnosti vsem žrtvam nasilja in se mora prilagajati njihovim potrebam. Potrebno je:

- Oblikovanje ločenih stanovanjskih enot znotraj varne hiše za žrtve nasilja z več otroki in za žrtve nasilja, ki se ne zmorejo prilagajati sobivanju z ostalimi uporabnicami;
- Povečano število strokovnih delavk znotraj programa za pomoč žrtvam nasilja s težavami na različnih področjih življenja z možnostjo 24 urne podpore v akutni fazi;
- Možnost umika ženskam, žrtvam nasilja s sinovi, starejšimi od 15 let, ki zaradi omejitev bivanja ne morejo v varno hišo, kar je možno zagotoviti z stanovanjskimi enotami z zagotovljeno strokovno podporo;
- Oblikovanje zunanje skupine strokovnjakinj in strokovnjakov s področja prava, mednarodne zaščite, vzgoje otrok, duševnega zdravja, odvisnosti, kulturnih razlik ... za podporo strokovnim delavkam v programih;
- Iskanje finančnih in donatorskih možnosti za selitve varnih hiš v obdobju treh let zaradi zmanjšanja možnosti za kroženje informacij o lokaciji varne hiše in zmanjšanja obremenjenosti soseske, kjer se varna hiša nahaja;
- Možnost odprte lokacije varne hiše za tiste žrtve nasilja, ki so po umiku iz nasilja manj ogrožene z namenom zagotavljanja celostne oskrbe, zlasti za tiste žrtve nasilja, ki začasno potrebujejo zdravstveno oskrbo ali druge socialne in podporne storitve na domu;